

b. Sâbit, Habbâb b. Eret, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr, Ma'kıl b. Sinân, Mugire b. Şu'be, Hz. Âişe, Ümmü Rûmân ve Ümmü Seleme gibi sahâbîlerden hadis rivayet etmiştir. Kendisinden de çoğu Kûfeli olan Şa'bî, İbrâhim en-Nehaf, Şakîk b. Seleme, Yahyâ b. Cezzâr, kardeşinin oğlu Muhammed b. Münteşir, Abdurrahman b. Abdullah b. Mes'ûd, Mekhûl b. Ebû Müslim eş-Şâmî, Ebû İshak es-Sebîî gibi âlimler hadis öğrenmiştir. Mesrûk, Abdullah b. Mes'ûd'un halka kıraati ve sünneti öğreten önde gelen talebeleri arasında sayılmıştır. Bu sebeple rivayetlerinin büyük kısmı İbn Mes'ûd'dandır. Fetva konusunda Kâdî Şüreyh'ten daha bilgili olduğu, zaman zaman Şüreyh'in kendisiyle istişare ettiği kaydedilir. İbn Sa'd, Yahyâ b. Maîn, Ali b. Medîni, Ebû'l-Hasan el-İclî gibi hadis münekkitleri tarafından güvenilir kabul edilen Mesrûk'un rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almış ve kurrâdan olduğu için Kûfe tefsir ekolü müfessirlerinden sayılmıştır. Bir ara kadılık görevinde de bulunan Mesrûk, bu sırada ne beytümâlden ücret ne de görevi sırasında kendisine müracaat edenlerden hediye almıştır.

Âbid ve zâhid bir kişi olup ayakları şişinceye kadar namaz kılan Mesrûk çeşitli fetih hareketlerinde de yer almış, Kâdiyiye'de bulunmuş, bu savaşta kolundan yaralanıp çolak kalmış, başından yaralanıp felç geçirmiş ve kambur olmuş. Sırfın Savaşı'nda iki grubun arasına girip Kur'an'dan bazı âyetler okuyarak savaşı önlemeye çalışmıştır. Ziyâd b. Ebîh tarafından Vâsıt yakınlarındaki Silsile'ye zekât âmili olarak gönderilen Mesrûk burada iki yıl görev yaptıktan sonra 62 (682) veya 63 (683) yılında vefat etmiş ve buraya defnedilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Dâvûd, "Edeb", 62; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 76-84; Buhârî, *et-Târîhu's-şagîr*, I, 123; Ebû'l-Hasan el-İclî, *Ma'rifetu's-şikât* (nşr. Abdülalîm Abdülazîm el-Bestevî), Medine 1405/1985, II, 273; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VIII, 396-397; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, V, 456; Kelâbâzî, *Ricâlü Şahîhi'l-Buhârî*, II, 430; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XIII, 232-234; Bâcî, *et-Ta'dil ve't-tecrîh li-men harrece lehü'l-Buhârî fi'l-Câmi'i's-şahîh* (nşr. Ebû Lübâbe Hüseyin), Riyad 1406/1986, II, 447; Mizî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVII, 451-454; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 815-816; a.mlf., *A'lâmü'n-nübela'*, IV, 63-69; İbn Abdülhâdî, *Ulemâ'ü'l-hadîs*, I, 102-103; İbn Hacer, *Tehzîbü'l-Tehzîb*, X, 109-111; a.mlf., *el-İşâbe* (Bicâvî), VI, 291-292; Abdüsettâr eş-Şeyh, *A'lâmü'l-huffâz ve'l-muħaddîşin*, Dimaşk-Beyrut 1417/1997, III, 282-308.

BÜN YAMİN ERUL

MEST

Ev içinde ve üzerine başka bir ayakkabı geçirmek suretiyle dışarıda giyilen bir ayakkabı türü.

Halk arasında mes olarak da söylenen mest, Arapça'da "sıvazlama" anlamına gelen mesh kelimesinin Türkçe'deki şeklidir. Osmanlı giyim kuşam tabirleri arasında **çedik** adıyla da anılan bu ayakkabı çeşidine mest denilmesinin sebebi, bir şer'î kolaylık olmak üzere abdest alıp giyildikten sonra abdesti bozan ilk durumdan itibaren bir gün süreyle (seferî halde üç gün) abdest alırken ayakların yıkanmaması için sadece bu ayakkabının isak elle sıvazlanmasının yeterli sayılmasıdır (bk. MESH). Bundan dolayı mest, fıkıh kaideleleri çerçevesinde aşık kemiklerini örtecek ve ayaktan kolaylıkla çıkmayacak biçimde yapılmaktadır. Tabanı ince köseleden olanlar da bulunmakla beraber mestin en yaygın türü tabanı dahil tamamı sahtiyan, meşin veya nubuk gibi yumuşak deri cinslerinden yapılanlardır; çünkü mestin namaz kılma sırasında kolaylıkla eğilip bükülmesi gerekmektedir. Eski mestler, genellikle sarı sahtiyan ve profilden biçilmiş iki parçanın boydan boya dikilmesiyle elde edilen, dolayısıyla tabanının ortasından dikiş geçen ucu sivri, boğazı dar, koncu geniş ve önu giymede kolaylık sağlamak üzere dil gibi uzunca bırakılmış bir modeldedir. Üzerine giyilen pabuç ise genellikle aynı renk deriden, tabanı kösele, arkası üstüne basılarak veya gerektiğinde kaldırılıp topuğa geçirilerek giyilebilen yemeni tarzında yapılmıştır. Çedik-pabuç denilen bu ayakkabı türü sonraları mest-pabuç ve daha sonra da mest-lastik çiftine dönüşmüştür. Bugün genellikle bir yanından fermuarlı veya nâdiren iki yanından lastikli ve içi müflonlu yahut müflonsuz (çorap mest) yapılan mestlerin yine aynı deriden kesilmiş yumuşak bir tabanı bulunmaktadır. Mestin üzerine deri pabuç yerine "kara lastik" denilen, üstü ayak tarafının yarı hizasından itibaren hilâl şeklinde açık, pres kılıpla imal edilen lastik ayakkabı veya kundura yahut bot giyilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Reşad Ekrem Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Ankara 1967, s. 69, 173; *Bölgesel Türk Giysileri*, İstanbul 1972, s. 17; Pakalın, I, 339-340; II, 491.

DİA

MESTÛR

(المستور)

İki veya daha fazla güvenilir râvisi bulunduğu halde adâlet bakımından durumu bilinmeyen râvi hakkında kullanılan bir terim.

Sözlükte "örtülü, kapalı, gizli" gibi anlamlara gelen ve setr (seter) kökünden türeyen bir isimdir. Hadis terimi olarak "kendisinden iki veya daha fazla güvenilir râvi rivayette bulunduğu halde hadis rivayetiyle fazla meşgul olmadığı için muhaddislerce tanınmayan veya cerh -ta'dil yönünden hakkında bir hüküm bulunmayan ya da hakkında ne hüküm verileceği bilinmeyen râvi" demektir. Fıkıh alanında da şahitlik ve velâyet gibi kişinin adâlet ve fıkıh vasıflarının hükme tesir ettiği durumlarda bu özellikleri belli olmayanlara mestûr denir ve bazı durumlarda diğerlerinden farklı hükümlere tâbi tutulur. Âdil kişilerin (müzekkî) bunların âdil veya fâsık olduğuna dair beyanlarıyla kapalı halleri ortadan kalkar (bk. TEZKİYE). Kişinin müslüman, hür ve bâliğ olup olmadığının bilinmemesi de bunların şart koşulduğu durumlarda akde engel teşkil eder.

Kendisinden iki veya daha fazla güvenilir râvi rivayette bulunduğu için kimliği bilinen ve dış yönüyle âdil görünen, ancak iç yönüyle adâleti meçhul kalanlara "mestûrü'l-hâl, mechûlü'l-adâle bâtinen" denir (bk. MEÇHUL). Mestûr olduğu söylenen her râvi mechûlü'l-hâldir, ancak her mechûlü'l-hâl mestûr değildir. Bununla birlikte İbn Hacer (*Nüzhetü'n-naẓar*, s. 46) ve Bahrülulûm el-Leknevî gibi âlimler mechûlü'l-hâl ile mestûru eş anlamlı kabul etmişlerdir. Râvileri yakından görme ve tanıma imkânına sahip olan ilk devir münekkitlerinin yaşadıkları dönem açısından böyle bir ayırım mâkul görünse de onları sadece ricâl kaynaklarındaki bilgilere bakarak değerlendirecek olanlar açısından bu iki kavramı eş anlamlı kabul etmek daha uygun görünmektedir. Ayrıca râvinin iç durumunu (bâtinî adâlet) tesbit çok zor, hatta imkânsızdır. Bâtinî adâletin yansımaları demek olan zâhirî davranışları esas almak ve sonuç itibarıyla mechûlü'l-hâl ile mestûr arasında esasen bir fark bulunmadığını söylemek mümkündür.

Hadis ve fıkıh usulü kaynaklarında mestûr râvinin rivayetinin kabul edilip edilmeyeceği konusu, mestûrun tanımı

ve onda adâlet vasfının bulunup bulunmadığı açısından farklılık gösterir. Başta İmam Şâfiî olmak üzere Ahmed b. Hanbel, Zührlî, Ebû Hâtim er-Râzî, Ebû İshak eş-Şîrâzî, İbnü'l-Hâcib, Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, Hatîb el-Bağdâdî, Gazzâlî, Seyfeddin el-Âmidî, İbn Rüşeyd ve Bedreddin ez-Zerkeşî gibi hadis, fıkıh ve usul âlimlerinin büyük çoğunluğu mestûr râvinin rivayetini makbul saymamıştır. "Bir râviden rivayette bulunmak o râvi için tâdil sayılmaz" (Hatîb, *el-Kifâye*, s. 89; İbnü's-Salâh, s. 52-53) prensibine dayanan bu görüşe göre bir rivayetin kabul edilebilmesi râvisinin âdil olmasına bağlıdır. Bunun anlaşılması için de râvinin iç dünyasının ve hayat tarzının bilinmesi veya âdil bir kimse tarafından teziye edilmesi şarttır. Mestûr râviden iki veya daha fazla kimsenin rivayette bulunması onu mechûlül-ayn olmaktan çıkarsa bile bu onun âdil olduğunu göstermez (Hatîb, *el-Kifâye*, s. 89).

Hadisçilerin çoğunluğu ile Süleym b. Eyyûb gibi bazı Şâfiîler, birçok Mu'tezilî ve Zeydî âlimi, İbn Fûrek, İbnü's-Salâh, Nevevî ve Tîbî gibi hadisçi ve usulcülere göre haberlerin kabulü haber veren kimseye duyulan güvene bağlı olup bir râvinin iç âlemini bilmek imkânsızdır (Şemseddin es-Sehâvî, I, 322). Başta İmam Şâfiî olmak üzere birçok Şâfiî âlimi de bir râvinin âdil olup olmadığının dış yönüne bakılarak anlaşılabilceği görüşündedir (*er-Risâle*, s. 482). Zehebî, *Şaḥîḥ-i Buḥârî ve Şaḥîḥ-i Müslim*'de bu türden pek çok râvi bulunduğunu, zâhire göre hüküm verme mecburiyetinin mestûr râvinin rivayetini kabul etmeyi gerektirdiğini söylemekte, bazı müteahhir âlimlerin "sika" terimini ceahâleti ortadan kalkan ve cere ugramayan kimseler için kullandığını, böyle râviye "mestûr, mahallühü es-sıdk" ve "şeyh" denildiğini belirtmekte, mese-lâ mestûr olarak nitelendirilen Ziyâd b. Müleyk hakkında, "Tevsik ve taz'if edilmiş mestûr bir şeyhtir. Hadisi kabul edilebilir" (*Mizânü'l-i'tidâl*, II, 93), Ya'lâ b. Şeddâd için de, "Mestûr bir şeyhtir; doğru sözlü olduğu söylenebilir, tevsik edilmiştir" (*a.g.e.*, IV, 457) ifadesine yer vermiştir. Mestûrun rivayetini kabul edenlerin başka delilleri de vardır. Fâsıkın haberini araştırmanın (el-Hucurât 49/6) sebebi fısktır; aksi sabit olmadıkça kimsenin kusuru araştırılmamalıdır (el-Hucurât 49/12). Hz. Peygamber kelime-i şehâdet getiren bedevinin ramazan hilâline şahitliğini kabul etmiş, sahâbe şahitlik

için Müslümanlık'tan başka şart aramış, suyun temizliği veya pisliği gibi bazı şer'î konularda meçhul kişinin haberi ittifakla kabul edilmiştir (Hatîb, *el-Kifâye*, s. 82-83; Seyfeddin el-Âmidî, II, 72-73).

Bazı âlimler, mestûr râviden rivayette bulunanların sadece adâlet sahibi kimselerden rivayet etmesi veya mestûr râvinin münker rivayet nakletmekle meşhur olmaması şartıyla rivayetini makbul saymışlardır. Zehebî de *Şaḥîḥayn*'da meçhul olmayan ve kimse tarafından zayıf diye nitelendirilmeyen birçok mestûr râvinin bulunduğunu belirtmiştir (*Mizânü'l-i'tidâl*, I, 556; III, 426). Mestûrun rivayeti konusunda orta yolu tutanlar da vardır. Bunlardan biri olan İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî'ye göre mestûr, zâhiren adâlet vasfına aykırı bir durum görülmemesine rağmen iyi yönüyle adâleti anlaşılabilen râvidir ve onun durumu açıklığa kavuşuncaya kadar rivayeti hususunda beklemek uygun olur (*el-Burhân*, I, 614). Bu görüşü benimseyen İbn Hazm'a göre fâsık, âdil, gâfil, hâfız veya zâbit olup olmadığı bilinmeyen kimsenin rivayetinde tevakkuf etmek gerekir (*el-İhkâm*, I, 138). İbn Hacer'in de onayladığı tevakkuf görüşü (*Nüzhetü'n-nazar*, s. 46) teorik olarak red görüşünden farklı görünse de mestûrun rivayetiyle amel etmeme açısından pratikte onunla paralellik arz etmektedir.

Mestûr râvinin rivayetinin reddedilişi sebebi zayıflık değil zayıflık şüphesi olduğu için en az kendisi kadar veya daha sağlam başka bir tarik yahut tariklerle desteklenmesi halinde bu şüphe giderilebilir ve söz konusu rivayet hasen li-gayrihi mertebesine çıkarılabilir. Kâdî İyâz, Mecdüddin İbnü'l-Esîr, İbn Hacer el-Askalânî ve Süyûtî gibi âlimler bu durumu açıkça belirtmiştir. İbnü'l-Esîr, hadis rivayetiyle bilinen ve zâhiren âdil kabul edilen râvilerin rivayetlerinin hasen kapsamına girdiğini söylemiş (*Câmi'ü'l-uşûl*, I, 101), İbn Hacer el-Askalânî, mestûr veya mechûlül-hâl lafzıyla nitelendirilen râvileri güvenilirlik sıralamasında yedinci sırada zikretmiştir (*Takribü't-Tehzîb*, s. 14).

Kaynaklarda mestûr diye zikredilen râviler arasında Ahmed b. Abdullah el-Mahzûmî (İbn Hacer, *Takribü't-Tehzîb*, s. 22), İshak b. Kâ'b, Ziyâd b. Müleyk (Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl*, I, 196; II, 93) ve Süveyd b. Abdülazîz'in de (İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 276) adı geçmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

- Lisânü'l-'Arab*, "str" md.; *Tâcü'l-'arûs*, "chl" md.; Şâfiî, *er-Risâle* (nşr. Ahmed M. Şâkir), Kahire 1399/1979, s. 482; a.mlf., *İhtilâfî'l-hadis* (nşr. M. Ahmed Abdülazîz), Beyrut 1986, s. 36; İbn Hazm, *el-İhkâm* (nşr. Ahmed M. Şâkir), Beyrut 1403/1983, I, 138; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, I, 413; II, 42, 149, 212, 218, 279, 339, 406; III, 154; VIII, 168; a.mlf., *el-Kifâye* (nşr. Ebû Abdullah es-Sevrakî – İbrâhim Hamdî el-Medenî), Medine, ts. (el-Mektebetü'l-ilmiyye), s. 82-83, 89; İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî, *el-Burhân fi uşûlî'l-fıkḥ* (nşr. Abdülazîm ed-Dîb), Devha 1399, I, 614-616; İbnü'l-Esîr, *Câmi'ü'l-uşûl* (nşr. M. Hâmîd el-Fikî), Beyrut 1404/1984, I, 37, 101; Seyfeddin el-Âmidî, *el-İhkâm fi uşûlî'l-ahkâm*, Kahire 1387/1968, II, 70-74; İbnü's-Salâh, *'Ulûmü'l-hadis*, Kahire, ts. (el-Mektebetü'l-Müte-nebbî), s. 15-16, 52-54; Nevevî, *Şerhu Müslim*, I, 132, 140; İbn Dakikül'îd, *el-İktirâh* (nşr. Kahtân Abdurrahman ed-Dürî), Bağdad 1402/1982, s. 323-325; Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl*, I, 196, 556; II, 93; III, 426; IV, 457; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, XIX, 438; İbn Receb, *Şerhu 'İlel't-Tirmizî* (nşr. Subhî es-Sâmerrâî), Beyrut 1405/1985, s. 79-80, 81, 82; İbn Hacer, *Hedyü's-sâri*, Beyrut 1402/1982, s. 396, 411; a.mlf., *Nüzhetü'n-nazar*, Kahire 1409/1989, s. 46-48; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 276; a.mlf., *Takribü't-Tehzîb*, Beyrut 1416/1996, s. 9, 14, 22; Şemseddin es-Sehâvî, *Fethu'l-muğîs*, Beyrut 1403/1983, I, 317-326; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatif), Beyrut 1399/1979, I, 316-322; Zekeriyâ el-Ensârî, *Fethu'l-bâkî 'alâ Elfiyyeti'l-'Irâkî*, Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye), I, 323-329; Emîr es-San'ânî, *Tavzîhu'l-efkâr* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Kahire 1366, II, 173-198; Bahrülülüm el-Leknevî, *Fevâiḥü'r-raḥamût*, Beyrut 1423/2002, II, 181 vd.; Leknevî, *er-Ref' ve't-tekmil*, s. 229-230, 232; *Tecrid Ter-cemesi*, Mukaddime, I, 219, 319-326; Talât Koç-yiğit, *Hadis İstihlâhları*, Ankara 1980, s. 214; Haldûn el-Ahdeb, *Esbâbü ihtilâfî'l-muhaddisîn*, Cidde 1407/1987, II, 470-481; Abdullah Aydın-lı, *Hadis İstihlâhları Sözlüğü*, İstanbul 1987, s. 94, 97; Mücteba Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1992, s. 212-213; Abdullah Şa'bân Ali, *İhtilâfâtü'l-muhaddisîn ve'l-fukahâ' fi'l-hüküm 'alâ'l-hadis*, Kahire 1417/1997, s. 374-380; Emin Aşıkutlu, *Hadiste Ricâl Tenkîdî*, İstanbul 1997, s. 125-127, 183; Mustafa M. Ebû Amâre, "Eḍvâ' 'alâ rivâyeti'l-mechûl 'inde ehli'l-hadis", *Ḥavliyyâtü Külliyyeti uşûlî'd-dîn bi'l-Kâhire*, sy. 10, Kahire 1413/1993, s. 119-152.

EMİN AŞIKUTLU

MESTÛR

(المستور)

İsmâiliyye'de

gizli imamı ifade eden bir terim.

Sözlükte "örtülmüş, gizlenmiş, halkın gözünden uzaklaştırılmış" anlamına gelen mestûr "el-imâmü'l-mestûr" tamlamasının kısaltılmış şeklidir. Kaynaklarda daha az kullanılan mektûm kelimesi de